

QORTI TA' L-APPELL

IMHALLFIN

**S.T.O. JOSEPH SAID PULLICINO B.A.(HONS.), LL.D. - PRESIDENT
ONOR. JOSEPH A. FILLETTI B.A. LL.D., A.R.HIST.S.
ONOR. FRANCO DEPASQUALE B.A. LL.D.**

Seduta ta' nhar il-Gimgha, 5 ta' Ottubru, 2001.

Numru 10

Citaz. numru 1996/95 FGC

**Carmel Mangion ghan-nom u in
rapprezentanza tas-socjeta' Mangion
Brothers Limited.**

vs

**Angelo Xuereb ghan-nom u in
rapprezentanza tas-socjeta' AX
Holdings Limited gja' Angelo Xuereb
Ltd.**

Il-Qorti;

PRELIMINARI ; IC-CITAZZJONI TAS-SOCJETA' ATTRICI

1. B'citazzjoni promotorja gie premess li Angelo Xuereb nomine ghan-nom tas-socjeta' AX Holdings Limited hareg zewg kambjali fit-22 ta' Marzu 1995 ghas-somma ta' hmistax-il elf lira Maltin (Lm15,000) kull wiehed, liema kambjali inhargu favur l-attur u kellhom jiskadu u jigu

mhallsa rispettivament fl-24 ta' Gunju 1995 u 24 ta' Settembru 1995 u li meta skadew dawn id-dati rispettivi il-konvenut noe naqas li jonora u jhallas dawn il-kambjali anke wara li gew debitament protestati. Fic-citazzjoni l-istess attur talab sabiex is-socjeta' konvenuta tigi kkundannata thallas lill-attur is-somma kumplessiva ta' tletin elf lira Maltin (Lm30,000) flimkien ma' l-imghax kummercjali legali tat-tmienja fil-mija (8%) kwantu ghall-hmistax-il elf lira Maltin minnhom mill-24 ta' Gunju 1995 sal-effettiv hlas u kwantu ghall-hmistax-il elf lira Maltin (Lm15,000) l-oħra mill-24 ta' Settembru 1995 sal-hlas effettiv, bl-ispejz komprizi l-ittra interpellatorja u protestati kambjarji kontra l-konvenut nomine.

L-ECCEZZJONIJIET TAL-KONVENUT NOMINE

2. Illi fin-nota ta' l-eccezzjonijiet gie except li d-dokumenti presentati mill-attur bhala kambjali huma nulli u ghalhekk minghajr effett fil-ligi ; ghas-segwent i ragunijiet li wahda minnhom biss hi sufficjenti biex iggib l-imsemmija nullita' : (i) mhumiex iffirmati mit-traent ; (ii) ma huwa indikat ebda traent ; u/jew (iii) mhuwiex indikat il-lok tal-hlas, illi minghajr pregudizzju ghas-suespost is-socjeta' attrici mhijiex il-prenditur indikat fil-kambjala *de quo* u li ghaldaqstant l-esponenti noe ghandu jigi liberat mid-domandi attrici, u minghajr pregudizzju ghas-suespost, is-socjeta' konvenuta mhijiex it-trattarju msemmi fil-kambjali *de quo* u, ghaldaqstant l-esponenti noe ghandu jigi liberat mid-

domanda ; *di piu'* li hemm kontestazzjoni rigward l-ammont mitlub mis-socjeta' attrici stante li l-makkinarju in kwistjoni, li del resto in konnessjoni mieghu hargu d-dokumenti *de quo*, huma milquta minn difetti li ma jidhrux u liema kwistjoni hi mertu ta' kawza ohra li tinsab pendentem quddiem din il-Qorti kif diversament presjeduta Citaz. Numru. 754/95 AJM.

IS-SENTENZA APPELLATA

3. Illi l-Prim'Awla tal-Qorti Civili tat sentenza fil-25 ta' Frar 2000 fejn is-socjeta' konvenuta giet ikkundannata thallas l-ammont pretiz mill-attur bl-ispejjez.

L-APPELL TAL-KONVENUT NOMINE

4. Il-konvenut nomine hass ruhu aggravat u interpona appell mis-sentenza tal-25 ta' Frar 2000 tal-Prim'Awla fuq l-aggravju segwenti u rigwardanti :-

(a) nuqqas ta' firma tat-traent ;

(b) ambigwita' serja dwar minn huwa t-traent stante li l-posizzjoni tal-firma mhijiex imqeghda *in kalce* ;

(c) nuqqas ta' lok ta' hlas ;

(d) ma hemm ebda relazzjoni kuntrattwali bejn l-attur u AX Holdings Limited gja' Angelo Xuereb Limited.

Illi riferibbilment ghall-ewwel aggravju l-esponent jissottometti li l-firma ta' Angelo Xuereb fuq id-dokumenti in kwistjoni hija ghan-nom u in rappresentanza tas-socjeta' Angelo Xuereb (Construction) Limited bhala trattarju, li fid-data ta' l-iskadenza u jekk/u meta jaccettahom isir accettatur u mhux ghan-nom u in rappresentanza ta' Angelo Xuereb Limited bhala traent. In fatti l-protesti ghall-pagament saru lis-socjeta' Angelo Xuereb (Construction) Limited. L-esponent jaghmel ukoll riferenza ghas-sentenza citata mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili "**Vincent Kind vs Carmelo Abdilla**" (XXXVIII.iii.675, Qorti tal-Kummerc 5 ta' Ottubru 1954, Imhalled Dr. T. Gouder) fejn il-Qorti tal-Kummerc irriteniet illi :-

*"illi pero' l-firma tal-konvenut mhux qeghda in kalci tad-dikjarazzjoni kambjarja fil-faccata anterjuri, fejn, bhala regola, tigi miktuba l-firma mit-traenti u mill-emittenti, bhala konferma u suggell ghat-test taghha. Il-firma tal-konvenuti giet miktuba fuq il-kambjali, iva, pero' fuq mhux in kalci ghat-test taghha, imma traversalment fuq in-naha tax-xellug. **Dana pero' ma jinvalidahix, ghaliex ghalkemm ir-regola hija dik fuq indikata, jigifieri illi l-firma tat-traent u l-emittent tibqa' valida anki jekk il-firma tigi miktuba f'post iehor fl-istess kambjali, meta keta jirrizulta li giet miktuba wara d-dikjarazzjoni kambjarja, u meta jirrizulta minghajr ambigwita' min huwa t-traent jew l-emittent."***

L-esponent jghid illi l-kambjali hija dokument minnu nnifsu formali litterali li jikkrea obligazzjonijiet awtonomi bil-konsegwenza illi l-litteralita' tad-dokument huwa ta' importanza fundamentali. Hemm ambigwita' sufficjenti fil-kaz ta' l-ezami tad-dokumenti odjerni jekk mhux kontradizzjoni fil-kaz taht ezami u ghalhekk mhux lecitu illi wiehed jivvalida kambjali f'irkostanzi fejn hemm diffikolta' serja ta' identita' – altrimenti l-effett ikun li jkun qed jigu ssanzjonati b'approvazzjoni illi r-regoli tal-formalizmu u litteralita' tal-kambjali jistghu jinkisru b'impunita' totali. Jinghad illi hemm ambigwita' partikolari f'dan il-kaz : rilevanti illi l-ewwel Qorti ftit li xejn ghamlet riflessjoni fejn eskcludiet l-ambigwita' ghaliex “*ex facie*” tal-kambjali hemm kontradizzjoni reaqli u mhux apparenti u fis-sostanza. Hija fis-sostanza ghaliex anke jekk AX Holdings Limited hija gia Angelo Xuereb Limited, dan kif inhu tajjeb risaput hija guridikament distinta mis-socjeta' Angelo Xuereb (Construction) Limited. Huwa minnu illi huma parti mill-istess grupp of Companies a tenur tal-Companies Act 1995 izda dan bl-ebda mod ma jfisser illi ghandha ssir trasmissjoni ta' responsabbilita' ; jibqa' fundamentalment il-fatt illi d-dokument huwa imperfett f'aspetti saljenti u materjali u ta' sostanza, tali li dawn iwasslu ghan-nullita'.

Illi riferibbilment ghat-tieni aggravju li jsegwi mill-ewwel l-Prim'Awla naqset milli taghti d-dovuta importanza lill-posizzjoni tal-firma, *multo magis* meta tezisti ambigwita' rigward minn huwa t-traent. Normalment l-accettatur jiffirma fuq ix-xellug tad-dokument u attravers id-dokument

waqt li t-traent ipoggi l-firma tieghu fil-faccata anterjuri fuq il-lemin, fil-kaz odjern huwa l-attur (il-prenditur) li ffirmat fuq il-lemin fil-post tat-traent. Dan ukoll ma jidherx illi nghata l-piz mill-Qorti ; li jizjed jissema' huwa illi l-protest tal-kambjali permezz tan-Nutar Dr. Mario Bugeja sar kontra Angelo Xuereb (Construction) Limited u mhux kontra l-konvenut odjern.

Illi riferribbilment ghat-tielet aggravju hemm nuqqas ta' indikazzjoni tal-lok ta' hlas u fil-kaz ta' obligazzjonijiet ta' natura kummercjali ma jistghux jigu applikati n-normi tad-dritt civili. L-ewwel Onorabbli Qorti injorat bi ftit li xejn jew spjegazzjoni s-sottomissjoni maghmula mill-konvenut fin-Nota ta' Osservazzjonijiet tieghu fejn gie citat bran mill-pubblikazzjoni tal-mibki Professur Joseph A. Micallef fejn *inter alia* intqal fl-istess Nota :-

“If the bill has not specified any address where the bill is to be paid and if the bill also does not specify any address of the parties, then Section 224 of the Commercial Code cannot operate and the holder of the bill would be unable to seek any party. Hence the reason why the bill will have to be considered as invalid.”

Dan il-punt bir-rispett kollu jidher illi ma tqisx mill-ewwel Qorti : li hemm l-indirizz tat-traent u n-numru tat-telefon tieghu mhux necessarjament rilevanti fis-sens ta' l-ambigwita' u kontradizzjonijiet rilevati fil-paragrafi antecedenti.

Illi riferribbilment ghar-raba' aggravju li ghalkemm Angelo Xuereb huwa l-azzjonista maggoritarju ta' Angelo Xuereb Limited u Angelo Xuereb (Construction) Limited u jiformaw parti mill-istess grupp ta' kumpaniji, hija din ta' l-ahhar li kellha relazzjoni kuntrattwali ma' l-attur u ghalhekk kull interpretazzjoni ghandha tinghata f'dan is-sens ; jigi rilevat li hemm azzjoni legali pendenti ghal difetti latenti f'makkinarju li ghalhom gew mahruqa il-kambjalijiet, liema azzjoni ghada pendenti.

Ghaldaqstant il-konvenut appellant nomine talab li din il-Qorti joghgboha thassar, tirrevoka u tannulla s-sentenza tal-Prim'Awla tal-Qorti Civili moghtija fil-25 ta' Frar 2000 fl-ismijiet Carmel Angelo Xuereb ghan-nom u in rapprezentanza tas-socjeta' AX Holdings Limited gja Angelo Xuereb Limited Citaz. Nru. 1996/95 FGC, billi tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenut appellant u tichad it-talbiet attrici bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-attur appellat.

IR-RISPOSTA TAL-APPELL TAL-ATTUR APPELLAT NOE

5. L-attur nomine appellat wiegeb hekk :-

(i) Illi s-sentenza appellata hija gusta u timmerita konferma u l-appell ghandu jigi michud bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-konvenut noe appellant.

(ii) Illi din il-vertenza gja giet trattata “an unguem” quddiem l-ewwel Qorti u gew skambjati noti tal-osservazzjonijiet ezawrjenti dwar il-punti li issa qed jergghu jigu sollevati quddiem din l-Onorabbli Qorti.

(iii) Illi a skans ta' ripetizzjoni inutili li sservi biss biex tkompli thaxxen dan il-process, l-esponent noe jaghmel pjena riferenza ghan-noti tal-osservazzjonijiet tieghu fejn gja hemm ir-risposta ghall-punti li qed jigu sollevati f'dan l-appell.

(iv) Illi ghal dak li huma fatti jinghad biss f'dir-risposta li ma jaghmilx sens li Angelo Xuereb jiffirma kambjala biss bhala trattarju meta jaf ben tajjeb li hu ma ffirmahiex bhala traent. Stante li z-zewg socjetajiet huma rapprezentati minnu u hu l-fimatarju fit-tnejn, hu ovvju li, jekk hemm firma wahda, fuq il-kambjala, din tista' tkun biss tieghu (u dan mhux kontestat) bhala “drawer”. Biex ikun hemm kambjala valida, irid ikun hemm bilfors il-firma tat-traent u, ammenche' Angeo Xuereb ma riedx jagixxi b'qerq manifest u b'mod frawdolenti – haga li zgur bhala negozjant ewlieni fil-pajjiz mhux ser jghaddilu minn rasu li ser jaghmel ghax jitlef il-kreditu kollu li ghandu – wiehed irid bilfors jikkonkludi li kien genwin meta emeta il-kambjala u li dan allura ghamlu bhala “drawer” u mhux bhala “drawee”. Ghalhekk ma hemm ebda ambigwita' dwar min hu d-“drawer” jew traent. Jekk hemm firma wahda, tpoggiet fejn tpoggiet, din trid tkun tat-traent bilfors, ghax altrimenti ma kienx ikun hemm kambjala. Hekk tiddetta l-buona fede u l-logika bejn in-

negozjanti kollha u partikolarment negozjanti tal-istatura nazzjonali bhal ma hu Angelo Xuereb.

(v) Illi l-ezistenza tal-azzjoni l-oħra intiza biex tirrexxindi il-biegh tlamakkinarju m'ghandha x'taqsam xejn ma' din il-kawza u bil-mod kif dik il-kawza qed titmexxa u l-progress negligibbli li sar fiha fi tlitt snin jidher li dik il-kawza saret biss bhala diversiv u biex il-konvenut noe appellat ikun jista' jaghti alibi morali fint ghad-difiza legalistika u formalistika li qed jadduci f'dan il-kawza. F'kull kaz l-azzjoni kambjarja tissussisti indipendentement mill-fattispecji tat-transazzjoni li in konnessjoni magħha tkun giet emessa l-kambjala.

(vi) Illi imbagħad il-fatt li ma jissemmiex l-indirizz fejn il-kambjala tkun trid tithallas hu risaput li ma jgix in-nullita' tal-kambjala, meta l-pjazza tkun wahda magħrufa u jkun magħruf il-lok tal-kummerc u r-residenza ta' min ikun iffirma il-kambjala b'mod li jkun facilment identifikat. F'dan is-sens jiddisponi l-art. 224 tal-Kap. 13.

(vii) Illi f'kaz li din il-Qorti tkun sodisfatta li dan l-appell gie intavolat frivolozament u biex ikompli jintrebah iz-zmien mill-konvenut appellant noe, għandha tapplika il-provvediment tal-kundanna tal-istess appellant għad-“doppio spese”.

IS-SENTENZA TA' DIN IL-QORTI

6. Illi l-aggravji tal-konvenut appellant nomine m'humieq hliel ripetizzjoni ri-elaborata ta' l-eccezzjonijiet kollha gja' sollevati mill-konvenut nomine quddiem l-ewwel Qorti in kwantu l-appellant nomine ghadu sa issa jishaq li l-kambjali li dwarhom l-attur qieghed jesigi pagament huma nulli u bla ebda validita' legali, u dana minhabba difetti li jolqtu s-segwenti aspetti tal-kambjali de quo, jigifieri,

- (a) In-nuqqas ta' firma tat-traent ;
- (b) Ambigwita' dwar min hu sewwa sew it-traent ;
- (c) Nuqqas ta' tismija tal-lok fejn ghandu jsir il-pagament ;
- (d) In-nuqqas ta' relazzjoni kuntrattwali bejn l-attur u AX Holdings Limited, gja' Angelo Xuereb Limited.

Ikun prattiku u utli ghal fini ta' dan l-appell li kull aggravju fuq imsemmi jigi mistharreg wiehed wiehed.

(a) L-aggravju dwar in-nuqqas ta' firma tat-traent

7. L-appellant nomine jsostni li l-firma ta' Angelo Xuereb fuq il-kambjala saret f'isem Angelo Xuereb (Construction) Limited bhala trattarju, u mhux f'isem Angelo Xuereb Limited bhala traent. Fil-fatt il-protesti ghall-pagament hekk saru. Din l-ambigwita' hi bizzejjed, skond

hu, biex tirrendi l-kambjali invalidi ghax fiha kontradizzjoni reali u ta' sostanza.

Fil-fehma ta' din il-Qorti, wara li ezaminat il-gurisprudenza in materja u hadet kont ta' dak li jghid il-Kodici tal-Kummerc u abbinat dan kollu mal-kambjali kontestat, hija tal-fehma li nonostante l-posizzjoni tal-firma, m'ghandu jkun hemm ebda dubbju f'dan il-kaz dwar l-identita' tal-firma tas-socjeta' Angelo Xuereb Limited bhala traent ta' l-istess kambjala u dan anke in vista tal-fatt li kemm il-portatur jew payee u kemm it-trattarju huma ben identifikabbli.

(b) L-aggravju dwar min hu sewwa sew it-traent

8. Skond l-appellant nomine, l-ewwel Qorti ma tatx piz jew kaz tas-sottomissjonijiet tieghu dwar il-posizzjoni tal-firma tieghu fuq il-kambjali de quo, speċjalment tenut kont li kien hemm ambigwita' dwar min huwa t-traent.

Fil-fatt dana t-tieni aggravju huwa korollarju u ghandu rabta mal-aggravju precedenti – xejn anqas formalistiku u legalistiku minn dak ta' qablu. Illi in kwantu dan jistrieħ “in parte” fuq il-presuppost li hemm ambigwita', diga' intqal supra li din ma rrizultatx.

“Normalment l-accettatur jiffirma fuq ix-xellug tad-dokument u attravers id-dokument waqt li t-traent ipoggi l-firma tieghu fil-faccata anterjuri fuq il-lemin, fil-kaz odjern huwa l-attur (il-prenditur) – jissottometti l-appellant nomine li ffirma fuq il-lemin fil-post tat-traent?”

Din il-Qorti hija tal-fehma li darba li gie stabbilit li fil-kambjali m’hemmx dik l-ambigwita’ pretiza mill-appellant nomine li, fuq l-iskorta tad-decizjoni fil-kawza fl-ismijiet E. Vincenti Kind vs C. Abdilla, moghtija mill-Qorti tal-Kummerc fil-5 ta’ Ottubru 1954 u ohrajn bhala, ic-cirkostanzi dwar fejn tqeghdu l-firem li ssemew mill-appellant nomine ma jinvalidawx il-kambjala ghaliex ghalkemm ir-regola hija tassew kif indikata mill-appellant nomine,

“izda l-kambjala tibqa’ valida anke jekk il-firma tigi miktuba wara d-dikjarazzjoni kambjarja, u meta jirrizulta minghajr ambigwita’ min hu t-traenti u l-emittenti.”

Ghalhekk dana l-aggravju wkoll hu infondat u qed jigi respint bhal dak ta’ qablu.

(c) L-aggravju dwar in-nuqqas ta’ lok ta’ hlas

9. Trattandosi ta’ obbligazzjoni ta’ natura kummercjali, l-ewwel Qorti zbaljatament applikat in-normi tad-dritt civili, jissottometti l-appellant nomine. Huwa jiccita b’awtorita’ min-noti tal-komjant Professur Joseph

A. Micallef, studjuż eminenti tad-dritt kummerċjali, li jghalliem li f'kazijiet fejn il-lok mhuwiex indikat il-kambjala de quo "will have to be considered as invalid".

Dak li donnu konvenjement jiskarta l-appellant nomine fic-citazzjoni mehuda min-noti tal-Professor Micallef hija l-premessa l-oħra, daqstant iehor importanti, illi tali nuqqas apparenti jrid ukoll ikun tali li jwassal biex "the holder of the bill would be unable to seek any party" – meta dan zgur li ma japplikax fil-kaz in ezami billi sa indirizz u numru tat-telefon tat-traent jinsab imnizzel fl-imsemmija kambjali. U "del resto", dana jaqbel ma' dak l-insenjament tal-Professor Carlo fl-appunti tieghu dwar "Le Cambiali nel Diritto Maltese" (pag. 96) u cioe' li,

"se manca l'indicazione del luogo di pagamenti, non si puo' dire che la cambiale sia nulla, perche' vi suppliscono altre indicazioni".

Dan it-tielet aggravju ghalhekk huwa wkoll infondat u qed jigi respint.

(d) L-aggravju dwar li ma hemm ebda relazzjoni kummerċjali lejn l-attur u AX Holdings Limited gja' Angelo Xuereb Limited

10 Skond l-appellant nomine, ghalkemm Angelo Xuereb huwa l-azzjonista maggoritarju ta' Angelo Xuereb Limited u Angelo Xuereb (Construction) Limited u dawn jiformaw parti mill-istess grupp ta'

kumpanija, hija din ta' l-ahhar li kellha relazzjoni kuntrattwali ma' l-attur – apparti li hemm kawza pendenti dwar difetti latenti f'makkinarju li ghalihom inhargu dawn il-kambjalijiet.

Wara li kkonsidrat is-sottomissjonijiet tal-kontendenti dwar dana l-aggravju u x'qalet l-ewwel Qorti, din il-Qorti hija tal-fehma li l-azzjoni in ezami tista' titqies bhala wahda ta' rigress kontra s-socjeta' konvenuta bhala traent, u dana ghaliex it-trattarju jew ahjar is-socjeta' indikata fuq il-kambjala bhala trattarju m'accettatx l-istess kambjali, u, konsegwentement ghalhekk, is-socjeta' konvenuta ghandha hi wahidha r-responsabbilita' kambjarja bhala traent. In vistu ta' din l-azzjoni ta' rigress huwa proprju l-konvenut nomine bhala traent, u mhux allura bhala trattarju, li huwa responsabbli ghall-hlas u ghalhekk gie mharrek korrettement u mhuwiex il-kaz li jigi liberat mill-osservanza tal-gudizzju kif pretiz mill-appellant nomine.

Ghalhekk dana l-aggravju qed jigi respint ukoll billi huwa infondat.

Ghal dawn ir-ragunijiet ;

Tiddeciedi billi filwaqt li tikkonferma s-sentenza appellata moghtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili fil-25 ta' Frar 2000 fil-kawza fl-ismijiet premessi, tichad l-appell tal-konvenut nomine bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra tieghu.

App. Civ. 1996/95

Dep/Reg

mg